

MARCEL D'HERTEFELT, "POLITICAL ANTHROPOLOGY".

Leuven, Acco, 1990, XVII + 195 blz. (2nd rev. ed.)

Het is een aangename taak voor mij om het werk te bespreken van één van mijn leermeesters wiens entoesiaste colleges in de politieke antropologie ik meer dan een decennium geleden in Leuven heb kunnen volgen.

Political Anthropology telt drie grote onderdelen :

- (I) een conceptuele benadering van het fenomeen politiek (blz. 1-104);
- (II) een historisch-kritisch overzicht van het denken over politiek vanaf Plato tot Marx (blz. 105-155);
- (III) een bespreking, in chronologische volgorde, van een aantal specifieke antropologische benaderingen van politieke systemen (blz. 156-195).

Het geheel getuigt van een voor de auteur karakteristieke belesenheid die zonder twijfel de vrucht is van een konstant volgehouden documentaire belangstelling, want hij staat ook sedert bijna twintig jaar aan het roer van de bekende *Bibliographie de l'Afrique sud-saharienne* van Tervuren en publiceerde in 1968 een nog steeds bruikbaar repertorium van afrikanistische politiek-antropologische studies. De literatuurlijst van *Political Anthropology* is een voor de student bedoelde selectie van ongeveer 250 titels die naast de oudere klassieke werken een honderdtal studies van na 1970 omvat (het ware m.i. echter verkieslijk geweest de titels thematisch te ordenen i.p.v. een doorlopend alfabetische rangschikking). Indien relevante informatie één van de polen is van deze collegetekst, dan is de kritische doorlichting en interpretatie van de literatuur een andere. Hierover zegt de auteur terecht, maar wellicht te bescheiden, dat hoewel de gebruikte begrippen alle behoren tot de hoofdstromingen van de antropologische theorie, "the way in which they are put together in some sort of synthesis reflects personal emphasis and choice" (p. 101).

In het eerste deel gaat de auteur op zoek naar een concept van politiek of "government" (de term die de auteur verkiest in het spoor van I. Schapera, L. Mair en M.G. Smith) dat met vrucht kan worden toegepast op alle variaties van het etnografisch spectrum en leiden naar de identificatie van een bepaalde klasse van sociale fenomenen. Vermits de structurele vormen van het politieke handelen te verscheiden zijn om in een bruikbare formule samengeperst te worden, moeten we, zo betoogt de auteur, voor een heuristische definitie uitgaan van "government" als proces veeleer

dan van de structuren waarbinnen de activiteit verloopt, en dan nog dikwijls maar ten dele omdat ze zich ook kan afspeelen buiten de structureel voorziene kanalen of zich zelfs tegen de bestaande structuren kan keren (revolutie). Van hieruit stelt de auteur dan een werkdefinitie van "government" voor waarvan de heuristische waarde empirisch kan getoetst worden : "government" (1) is een regelingsproces dat betrekking heeft op de aangelegenheden van een groep als groep d.i. haar publieke aangelegenheden; (2) het gaat gepaard met competitie en (3) veronderstelt een verschil, hoe gering ook, in de effectieve controle die de groepsleden hebben op het regelingsproces.

Hiermede staan we ver af van de benaderingswijzen die politiek bepalen in termen van specifieke doeleinden of veronderstelde gevolgen (men denke aan Radcliffe-Browns "instandhouding of vestiging van de maatschappelijke orde"), of die ze vastspijkeren op een bepaalde structuur, met name de staat, hoewel deze slechts één soort groep onder vele andere is, of die een bepaald middel als het diakritisch element van het politieke handelen beschouwen, nl. het legitiem gebruik van fysisch geweld. Het theoretisch kader dat de auteur vooropstelt is vrij van dergelijk aprioristische beperkingen en is althans principieel toepasbaar op groepen van elke aard en samenstelling, van "bands", leeftijdsklassen, associaties, segmentaire lineage systemen tot hoofdijs en staten.

De rest van het eerste deel is de logisch opgebouwde orchestratie van het aanvangsthema. Hier worden achtereenvolgens besproken de notie publieke aangelegenheden, de criteria om relevante groepen te identificeren, de natuur van de maximale eenheid van studie in acefale maatschappijen, de begrippen gezag, macht en legitimiteit, Webers *Herrschaftstypes*, de hiërarchische of contrapositionele actiesystemen die uit de uitoefening van gezag, resp. macht, voortvloeien, hun functionele aspecten, hun structurele differentiëring of overlapping en hun al dan niet co-extensief karakter. Dit alles wordt aangebracht aan de hand van tientallen voorbeelden, waarvan sommige breed uitgesponnen zijn. Doorheen het hele eerste deel wordt ook duidelijk dat "government" niet kan geanalyseerd worden zonder er een aantal andere aspecten van de maatschappij bij te betrekken: verwantschap, huwelijksallianties, ritueel en economie.

Hoewel het gebruikelijk is de historiek van een studiedomein te schetsen vooraleer met de uiteenzetting van het onderwerp zelf te beginnen, heeft de auteur deze orde omgekeerd om de momenten van een ontwikkelingsproces te kunnen inschatten aan de hand van expliciet geformuleerde maatstaven die uit zijn conceptueel schema voortvloeien. De vraag is : in hoeverre hebben een aantal auteurs uit de periode die aan de opkomst van de politieke antropologie of sociologie voorafging, bijgedragen tot de vorming van een empirische, analytische en inductieve benaderingswijze? Dit is het onderwerp van het tweede deel, waarin Polybius, Ibn Kaldûn en Machiavelli

als de vroegste betekenisvolle momenten beoordeeld worden. Wat de 19de eeuw betreft, staat de auteur opvallend positief tegenover de evolutionistische antropologie en is blijkbaar sterk aangetrokken door auteurs als M. Sahlins, E. Service, R. Carneiro en anderen die in het spoor van Leslie White het evolutionistisch denken herwaardeerd hebben. Van het marxisme blijft hij, niettegenstaande de ineenstorting van de dogmatische doctrine, de methodologische potentialiteiten voor de politieke antropologie waarderen.

Het derde deel van *Political Anthropology* sluit nauw aan bij het einde van het voorgaande. Het begint met de kritische bespreking van de twee klassieke evolutionisten die iets substantieels te zeggen hadden over "government": S.H. Maine en vooral L.H. Morgan. Na een intermezzo over de ontwikkeling van de antropologie gedurende de eerste drie decennia van deze eeuw komt de bijdrage van R.H. Lowie tot de politieke antropologie aan bod. Dan volgt een uitgebreide analyse van het verzamelwerk *African Political Systems* (1940) dat als baanbrekend mag beschouwd worden omwille van zijn theoretisch-vergelijkend opzet, hoewel het hierbij slechts twee soorten systemen betrof, nl. staten en segmentaire lineage systemen. Nochtans bestonden er op dat ogenblik reeds een aantal studies over maatschappijen waarin de leeftijdsklassen of associaties de ruggegraat van het regelingsstelsel vormen. Het laatste hoofdstuk van *Political Anthropology* is precies gewijd aan de politieke rol van associaties. Prof. d'Hertefeldt stipt een aantal onderwerpen aan die in zijn derde deel nog niet systematisch uitgewerkt zijn, zoals leeftijdsklassen, de relatie tussen ritueel en politiek, "Big-Men", enz. ; hoewel sommige ervan hier en daar in de twee andere delen aan bod komen, hoopt de recensent dat deze thema's weldra in een volgende editie systematisch zullen behandeld worden.

Political Anthropology is warm aan te bevelen voor de brede perspectieven die het boek opent, zijn logische opbouw en zijn verzorgde stijl.

Om *Political Anthropology* te verkrijgen, moet de auteur aangeschreven worden op volgend adres : c/o Sociale en Culturele Antropologie, Tiensestraat 102, 3000 Leuven.

Bespreking door :

Patrick WYMEERSCH
College voor Ontwikkelingslanden (RUCA)
Middelheimlaan 1
2020 Antwerpen.